Droga Niemiec do zjednoczenia wewnętrznego

Studium Niemcoznawcze nr 94

REPUBLIKA FEDERALNA NIEMIEC 20 LAT PO ZJEDNOCZENIU
POLITYKA • GOSPODARKA • SPOŁECZEŃSTWO

Wydano we współpracy
z Fundacją Konrada Adenauera

Praca powstała w ramach projektu finansowanego
przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego nr NN 116 209 136
„Republika Federalna Niemiec dwadzieścia lat po zjednoczeniu.
Polityka – gospodarka – społeczeństwo"
realizowanego w Instytucie Zachodnim w latach 2009-2011

Zbigniew Mazur

Droga Niemiec do zjednoczenia wewnętrznego

Instytut Zachodni
Poznań 2015

Recenzent
Prof. dr hab. Witold Góralski

Redaktor
Hanna Różanek

Opracowanie graficzne
Ewa Wąsowska

© Copyright by Instytut Zachodni

ISBN 978-83-61736-50-9
ISSN 0239-7846

INSTYTUT ZACHODNI
61-854 Poznań, Mostowa 27a
tel. (61) 852 76 91
(61) 852 28 54 (wydawnictwo)
fax (61) 852 49 05
e-mail:wydawnictwo@iz.poznan.pl
www.iz.poznan.pl

WYDAWNICTWO I DRUKARNIA UNI-DRUK s.j.
62-030 Luboń, ul. Przemysłowa 13
tel. (0-61) 899 49 49 do 52

Spis treści

Wstęp 7

1. Dwa państwa niemieckie 9
Podział
Prowizoria
Normalizacja

2. Rozpad NRD 47
Enerdowska stabilizacja
Opór społeczny
Opozycja
Reakcja władz NRD i RFN

3. Przesilenie listopadowe 83
Plan Kohla
Reakcje w NRD
Drugi plan Modrowa

4. Wybory 18 marca 1990 r. 119
Art. 23 Ustawy Zasadniczej
Partie w NRD
Wybory do Volkskammer
Rząd de Maizière'a

5. Traktaty 18 maja i 31 sierpnia 1990 r. 159
Układ o unii gospodarczej, walutowej i socjalnej (18 maja 1990 r.)
Układ państwowy o jedności 31 sierpnia 1990 r.)
Stasi (protokół 18 września 1990 r.)

6. Nowe państwo 3 października 1990 r. 197
Termin przystąpienia NRD
Termin i tryb wyborów ogólnoniemieckich
Wybory do Bundestagu

Zakończenie 229

Bibliografia 233

Summary: Germany's Road to Internal Reunification 239

Wstęp

Kwestia podziału lub jedności Niemiec po drugiej wojnie światowej miała zbyt duże znaczenie dla układu sił między Wschodem i Zachodem, żeby można ją było pozostawić do rozstrzygnięcia wyłącznie lub głównie raczkującym niemieckim siłom politycznym. Ale jednocześnie geopolityczny ciężar obszaru niemieckiego sprawiał, że niemal od momentu bezwarunkowej kapitulacji 8 maja 1945 r. alianci musieli niezależnie od polityki demontażu, reparacji i denazyfikacji, podjąć starania nie tylko o przebudowanie mentalności niemieckiej, ale również o pozyskanie wsparcia ze strony pokonanego społeczeństwa. Stopniowo poszerzało to niemieckie pole manewru, systematycznie zwiększające się po utworzeniu dwóch państw, w miarę ich wewnętrznej stabilizacji oraz umacniania pozycji międzynarodowej. W przypadku Republiki Federalnej Niemiec można mówić nawet o paśmie nieustannego sukcesu, od państwa mocno kontrolowanego przez mocarstwa zachodnie do wpływowego gracza na scenie międzynarodowej. Proces emancypacji Niemieckiej Republiki Demokratycznej był znacznie bardziej utrudniony, ale nie ulega wątpliwości, że pozycja tego państwa była zupełnie inna w chwili powstania i czterdzieści lat później.

Niezależnie od tego, jak bardzo polityka obu państw była zdeterminowana przez układ sił międzynarodowych, ich stanowisko w przełomowych latach 1989-1990 miało niebagatelny wpływ na przebieg procesu zjednoczenia. Niespodziewanie szybki rozpad systemu NRD w ogóle uruchomił problem niemieckiej jedności narodowej, natomiast wyjątkowo silna pozycja RFN umożliwiła pokierowanie nim w kierunku zjednoczenia państwowego. W 1945 r. naród niemiecki był przedmiotem polityki mocarstw zwycięskich, natomiast w latach 1989-1990 ujawnił się jako ważny podmiot na arenie międzynarodowej. Krótko po wojnie nie był w stanie ochronić swojej jedności, blisko pół wieku później mógł już z powodzeniem zawalczyć o jej przywrócenie. Naturalnie miała na to wpływ koniunktura międzynarodowa, z niemieckiego punktu widzenia w 1945 r. fatalna, w latach 1989-1990 wyjątkowo korzystna, ale własnego wysiłku niemieckiego przecenić nie sposób.

O radykalnej zmianie sytuacji najlepiej świadczyło rozdzielenie, jak to wówczas nazwano, zjednoczenia wewnętrznego i zewnętrznego. Pierwsze dotyczyło bezpośrednio złączenia państw niemieckich, drugie ustalenia statusu międzynarodowego zjednoczonych Niemiec w rokowaniach „2+4" między NRD i RFN oraz Stanami Zjednoczonymi, Związkiem Sowieckim, Wielką Brytanią i Francją. Rola NRD w tych rokowaniach była nikła, natomiast RFN wystąpiła w roli partnera wielkich mocarstw, Stanów Zjednoczonych i Związku Sowieckiego. Aczkolwiek obydwa procesy przebiegały równolegle i wzajemnie się warunkowały, to jeśli chodzi o sposób i tempo połączenia obu państw Niemcom pozostawiono całkowicie wolną rękę, rzecz jeszcze kilka lat wcześniej zupełnie nie do pomyślenia. O zjednoczeniu wewnętrznym decydowali wyłącznie Niemcy, o zjednoczeniu zewnętrznym musieli negocjować z Stanami Zjednoczonymi, Związkiem Sowieckim, Wielką Brytanią i Francją.

Niniejsze opracowanie poświęcone jest zjednoczeniu wewnętrznemu, a więc bezpośrednim, dwustronnym relacjom między Republiką Federalną Niemiec i Niemiecką Republiką Demokratyczną. W kolejnych rozdziałach omówiono wcześniejszą politykę obu państw w sprawie jedności narodowej, rozkład systemu enerdowskiego i reakcję na to RFN, przesilenie listopadowe i pojawienie się kursu na zjednoczenie, wybory do *Volkskammer* i ustalenie trybu zjednoczenia, dwa układy państwowe między RFN i NRD regulujące warunki zjednoczenia, przystąpienie NRD do RFN oraz ukonstytuowanie się władz ogólnoniemieckich.